

Exposició Antoni Tàpies

Textos de sala en Lectura Fàcil

Sumari

Tàpies. Art i activisme

Àmbits:

- 1. El despertar de la consciència política**
La Caputxinada
Tàpies i Pere Portabella
Tancada a Montserrat
El Congrés de Cultura Catalana
- 2. A París, engagé**
París, anys 50
- 3. Del 7 de novembre a l'11 de setembre**
El mosaic de l'11 de setembre a Sant Boi
- 4. Lluita, cultura i socialisme**
- 5. Tàpies i els drets humans**
- 6. Catalunya endavant**
La coberta de l'Estatut de Catalunya del 2006

Tàpies. Art i activisme

Antoni Tàpies va néixer a Barcelona l'any 1923 i va morir, també a Barcelona, l'any 2012.

Va ser un artista molt compromès amb el catalanisme, el progrés social i les causes humanitàries del seu temps.

Tàpies era avantguardista i pensava que totes les activitats artístiques havien d'estar relacionades amb les lluites socials i polítiques que busquen la llibertat de tota la societat. Pensava que l'art havia de servir per combatre les idees contràries al progrés i la llibertat, que pretenen dominar i reprimir la gent i la realitat.

Als anys 60, va començar a participar en l'activisme social i cultural dels moviments antifranquistes.

L'any 1966 va participar a la Caputxinada i l'any 1970 va participar a la tancada d'intel·lectuals a Montserrat.

La Caputxinada va ser una reunió d'estudiants, professors i intel·lectuals antifranquistes al convent dels pares caputxins de Sarrià.

La tancada d'intel·lectuals va ser una protesta contra la repressió franquista que es va fer al monestir de Montserrat i va durar tres dies.

La policia va reprimir aquelles trobades i va castigar els participants.

El compromís de Tàpies cada vegada era més intens i va continuar després de la mort de Franco.

Durant la transició, Tàpies es va implicar molt en els esdeveniments socials i culturals més importants del país.

Per exemple, en la Marxa de la Llibertat i el Congrés de Cultura Catalana, i en alguns moviments polítics, com l'Assemblea de Catalunya i el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC).

Quan es va recuperar la democràcia, Tàpies va continuar defensant els drets humans arreu del món (Xile, Sudàfrica, Bòsnia...) i va donar suport a totes les iniciatives polítiques, socials i culturals catalanistes.

1 El despertar de la consciència política

A mitjans dels anys 60, Antoni Tàpies va intensificar el seu compromís amb els moviments polítics antifranquistes a Catalunya.

Quan va participar a la Caputxinada, va prendre consciència que hi havia un moviment molt gran i actiu en defensa dels valors en què ell sempre havia cregut: la democràcia, la cultura, la pau i l'espiritualitat, sempre en relació amb la catalanitat.

Des d'aleshores i fins a la mort de Franco, Tàpies va participar en els principals moviments antifranquistes: va estar present a la Caputxinada, al tancament dels intel·lectuals a Montserrat i al Congrés de Cultura Catalana; va fer portades de llibres d'autors del país; i va crear diferents obres en homenatge a Catalunya, com *Suite Catalana* (de l'any 1972) o *Als mestres de Catalunya* (de l'any 1974).

1.1 La Caputxinada

La participació d'Antoni Tàpies a la Caputxinada, els dies 9 i 11 de març del 1966, va marcar molt el seu camí personal i artístic. El va convidar el cineasta Pere Portabella.

Pere Portabella va mobilitzar intel·lectuals com Jordi Rubió, Maria Aurèlia Capmany, Pere Quart o Albert Ràfols Casamada perquè donessin suport a la primera assemblea del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (SDEUB) al convent dels caputxins de Sarrià.

La tarda del 9 de març del 1966 hi havia més de 450 persones al convent dels caputxins. La policia va envoltar el convent i va interrompre l'acte, però molts participants s'hi van tancar, amb la protecció dels monjos caputxins, i hi van fer debats i altres activitats que van impulsar el moviment catalanista i antifranquista dels últims anys de la dictadura.

L'11 de març, la policia va detenir i multar Antoni Tàpies i altres estudiants i intel·lectuals.

Després de la Caputxinada, Tàpies va començar a escriure les seves memòries (*Memòria personal. Fragment per a una autobiografia*), on explica que, a partir d'aquell moment, va intensificar el seu activisme a favor dels moviments socials, catalanistes i progressistes.

1.2 Tàpies i Pere Portabella

Pere Portabella va néixer a Figueres l'any 1927.
Es dedicava al cinema, amb la productora Films59,
però tenia vocació d'escultor.

L'amistat entre Pere Portabella i Antoni Tàpies
va començar a l'època del grup d'artistes Dau al Set.
Portabella va fer que Antoni Tàpies s'interessés per la política.

Tàpies va fer el cartell principal
de la pel·lícula de Portabella *No compteu amb els dits*,
que tenia guió de Joan Brossa
i banda sonora de Carlos Santos
i es va estrenar l'any 1967.
El cartell estava en català, però la censura el va prohibir
i es va haver de fer en castellà.

L'any 1968, Tàpies va intervenir a la pel·lícula
Nocturn 29 com a actor,
juntament amb Antonio Saura i Lucía Bosé.
La pel·lícula tenia guió de Joan Brossa
i música de Mestres Quadreny
i el seu títol feia referència als anys de la dictadura.

1.3 Tancada a Montserrat

El 12 de desembre del 1970, prop de 300 intel·lectuals
es van tancar al monestir de Montserrat
per protestar contra el procés de Burgos.

El procés de Burgos va ser un **consell de guerra**
que havia condemnat a mort 6 militants d'ETA
per l'assassinat del cap de la Brigada Político-Social
de Guipúscoa.

Un **consell de guerra**
és un judici fet per
militars, no per juristes.

La Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya i la Taula Rodona van proposar la tancada.

Pere Portabella era el portaveu de la Taula Rodona i va ser l'ànima de l'esdeveniment.

S'hi van afegir Antoni Tàpies i altres artistes i professionals de la cultura, com Josep Guinovart, Oriol Bohigas, Jaime Camino, Eugenio Trias, Guillermina Motta, Alexandre Cirici i Joan Brossa, entre d'altres.

A Tàpies li van encomanar la missió de portar-hi Joan Miró. Aquell mateix dia, Miró va donar a la Creu Roja el *Tapís de Tarragona*, que havia creat juntament amb Josep Royo.

Durant la trobada al monestir, la policia els va assaltar i els participants s'hi van tancar durant tres dies, fins al 14 de desembre del 1970.

Durant la tancada, van debatre sobre l'estat del país, el seu present i el seu futur, i van constituir l'Assemblea Permanent d'Intel·lectuals Catalans, que després va tenir un paper important en la creació de l'Assemblea de Catalunya i del Congrés de Cultura Catalana.

També van redactar un manifest en què exigien l'amnistia, la llibertat, la democràcia i el dret de Catalunya a l'autodeterminació.

1.4 El Congrés de Cultura Catalana

El Congrés de Cultura Catalana (CCC) va ser una mobilització popular històrica que agrupava diferents sectors de la societat catalana entre els anys 1975 i 1977.

El va crear l'Assemblea Permanent d'Intel·lectuals Catalans i el Col·legi d'Advocats de Barcelona.

Els objectius principals del Congrés eren la normalització de la llengua catalana i la defensa dels drets fonamentals de totes les persones catalanes.

El Congrés es va dividir en 25 sectors diferents, com la llengua, el dret civil, l'agricultura, la indústria, les arts plàstiques, la ciència o el territori.

Cada sector organitzava els seus propis debats i presentava les seves conclusions en diferents poblacions dels Països Catalans.

Va aconseguir mobilitzar més de 12.000 catalanes i catalans.

Antoni Tàpies, juntament amb Joan Miró i Josep Maria Subirachs, va fer el cartell general del Congrés.

També va fer els cartells d'altres esdeveniments propers, com el Congrés de la Joventut Catalana o el concert *Cançons del món per a un poble*, que es va celebrar a l'estadi del Futbol Club Barcelona i en el qual hi van participar Raimon, Lluís Llach i Léo Ferré.

2 A París, *engagé*

Durant la dècada dels anys 60,
l'art combatiu contra el franquisme d'Antoni Tàpies
es va fer molt famós a París,
gràcies a les exposicions a la Galerie Maeght.

A les exposicions dels anys 1967, 1972 i 1974,
Tàpies va exposar grans cartells amb missatges reivindicatius
que a Espanya serien prohibits,
com les quatre barres o la consigna “assassins”.

Tàpies difonia els seus símbols
i proclames de protesta i reivindicació
a les seves obres, i en publicacions de la galeria,
com *Derrière le miroir*.

La senyera, com a símbol reivindicatiu,
va tenir un paper destacat en l'homenatge
a Joan Miró al Moulin de la Galette,
durant l'exposició de Miró al Grand Palais de París l'any 1974,
on van assistir molts artistes i intel·lectuals catalans.

2.1 París, anys 50

Antoni Tàpies coneixia bé la ciutat de París. Hi havia realitzat una estada de 6 mesos entre el 1950 i el 1951, després de guanyar una beca d'estudis de l'Institut Francès de Barcelona.

Primer es va instal·lar al Col·legi d'Espanya de la ciutat universitària, i després a Saint-Cloud, una petita ciutat al costat de París. Durant l'estada, es relacionava amb dos companys catalans: el seu cosí Modest Cuixart i Enric Tormo.

A París, també es va relacionar amb el poeta i diplomàtic João Cabral de Melo, que era col·laborador de Dau al Set. De Melo va ensenyar a Tàpies els grans textos comunistes, com les obres de Karl Marx, Friedrich Engels, Roger Garaudy, Henri Lefebvre o Jean Kanapa.

L'obra de Tàpies de l'etapa de París expressa les seves preocupacions per l'explotació i l'alienació provocades pel capitalisme i la dictadura, com passa a obres com *Personatge i reixes* (1950); *Ells acusen* (1951) o la sèrie *Història natural* (1950). També expressa el seu interès per poetes compromesos, com Federico García Lorca o Rafael Alberti.

I, mentrestant, Tàpies compartia aquestes inquietuds per carta amb el seu amic i poeta Joan Brossa, que era a Barcelona.

3 Del 7 de novembre a l'11 de setembre

Antoni Tàpies va ser un dels artistes més implicats en l'Assemblea de Catalunya, la plataforma unitària que, entre els anys 1971 i 1977, va agrupar totes les persones i organitzacions catalanes que s'oposaven a la dictadura de Franco.

L'Assemblea de Catalunya es va fundar el 7 de novembre del 1971 a l'església de Sant Agustí de Barcelona, en una reunió on participaven més de 200 persones.

Les autoritats franquistes van multar els organitzadors. L'any següent, el 1972, Antoni Tàpies va crear un gravat per poder pagar aquelles multes.

Cinc anys després, Tàpies va pintar una obra anomenada *7 de novembre*, per commemorar la fundació de l'Assemblea. Aquesta obra és al Parlament de Catalunya des de l'any 2005.

Tàpies va col·laborar en molts actes organitzats per l'Assemblea de Catalunya, com les manifestacions a favor de l'amnistia o contra la pena de mort.

L'any 1976 va fer el cartell de la Marxa de la Llibertat, una gran manifestació que va passar per tots els pobles de Catalunya reivindicant l'amnistia, el dret a l'autodeterminació i la recuperació de l'Estatut de Núria del 1932.

Anys més tard, l'any 1983, Antoni Tàpies i Joan Llorens i Gardy (Gardy–Artigas) van crear un gran mosaic per commemorar l'última gran manifestació organitzada per l'Assemblea de Catalunya: la celebració de l'11 de setembre a Sant Boi del 1976.

3.1 El mosaic de l'11 de setembre a Sant Boi

La celebració de l'11 de setembre del 1976 era la primera celebració de la diada després de la mort de Franco.

I l'Assemblea de Catalunya ho volia commemorar amb una gran mobilització del poble català.

Adolfo Suárez acabava de ser nomenat president d'Espanya i l'Assemblea de Catalunya va negociar amb el Governador Civil de Barcelona que la diada es fes a Sant Boi, on hi havia la tomba de Rafael Casanova. S'hi van reunir més de 30.000 persones.

Pocs anys més tard, el 13 de març del 1983; es va inaugurar a la plaça Catalunya de Sant Boi de Llobregat el mosaic d'Antoni Tàpies i Joan Gardy-Artigas en homenatge a aquella històrica diada del 1976.

El mosaic mesurava 10 metres per 15 metres i la plaça estava dissenyada per l'arquitecte Miquel Roa. Tàpies dissenyà les quatre barres amb forma de fletxa, com a símbol de projecció de futur, sobre una gran S i la inscripció *11 de setembre*.

El ceramista Joan Gardy-Artigas, fill de Llorenç Artigas, va traslladar la pintura al mosaic, fet de peces de marbre i gres.

4 Lluita, cultura i socialisme

Antoni Tàpies creia en la unitat entre política i cultura.

El Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) va ser el partit que més s'ajustava a les seves idees.

El PSUC representava la unitat de l'esquerra catalana. Tàpies admirava la resistència dels seus militants, que van mantenir el seu compromís durant el franquisme, quan el partit estava prohibit.

L'any 1976 es va celebrar el 40è aniversari de la fundació del PSUC i Tàpies va pintar una obra per homenatjar el partit. Aquest cartell es va convertir en el símbol del PSUC: presidia tots els seus actes i va ser la imatge de la coberta de *Catalunya i la ruptura*, la publicació de Gregorio López Raimundo, que dirigia el partit quan va ser legalitzat, l'any 1977.

Tàpies va col·laborar en dues revistes oficials del PSUC: la revista *Treball* i la revista *Nous Horitzons*, on publicava pintures, gravats i escrits.

També va col·laborar amb la Comissió de Cultura del PSUC, amb l'obra *Ara és demà*, en homenatge a Miquel Martí i Pol, i fent el cartell de la trobada *Lluita, cultura i socialisme*, celebrada el 10 de febrer del 1978 al Col·legi d'Advocats, en què van participar intel·lectuals com Bohigas, López Raimundo, Ribó, Raimon i el propi Antoni Tàpies.

A més, Tàpies va crear altres obres en homenatge a intel·lectuals socialistes, com Marx i Gramsci, i a la Internacional, de la qual el PSUC en formava part.

5 Tàpies i els drets humans

Quan es va acabar la dictadura a Espanya, Antoni Tàpies es va dedicar a causes polítiques internacionals.

Va dedicar la seva solidaritat i el seu art a diverses causes arreu del món:

La lluita contra les dictadures de Xile i Uruguai.

La reivindicació d'amnistia per als presos polítics.

La denúncia de l'apartheid a Sud-àfrica.

El combat contra el racisme i la fam, en col·laboració amb UNICEF i la Creu Roja; en favor de la llibertat dels pobles oprimits...

També va estar present en moltes manifestacions per la pau a tot el món entre els anys 80 i 90, especialment durant la guerra dels Balcans.

També va participar en campanyes socials i polítiques d'àmbit espanyol i català, com les manifestacions contra l'ingrés d'Espanya a l'OTAN o contra la construcció de centrals nuclears.

6 Catalunya endavant

Per a Antoni Tàpies,
Catalunya representava valors polítics, socials,
espirituals i científics que coincidien
amb la seva mirada humanística i transformadora del món.

Sempre que va poder,
va col·laborar en les diverses iniciatives socials i culturals catalanes
durant la recuperació democràtica a Catalunya
i de la fundació de la Catalunya contemporània.

Va participar en nombroses campanyes de difusió
de la cultura catalana al món,
amb presència a França, Itàlia, Berlín o Nova York.

També es va implicar molt en la defensa ecologista,
especialment en els actes per protegir el Montseny.

Trobem l'obra de Tàpies a:
Mitjans de comunicació (com TV3 o el diari *Avui*).
Les entitats cíviqves (com el Síndic de Greuges).
Les festes populars (com la Mercè).
Entitats per la llengua (com Plataforma per la Llengua).
Entitats per la literatura (com el PEN Català).
Celebracions d'esdeveniments històrics
(com el Mil·lenari de Catalunya, el Bimil·lenari de Tortosa
o els 500 anys del llibre català).

Finalment, va crear la coberta de l'Estatut de Catalunya,
en un dels seus darrers gestos artístics
políticament compromesos.

6.1 La coberta de l'Estatut de Catalunya del 2006

Una de les últimes obres polítiques de Tàpies va ser la coberta de l'Estatut de Catalunya. L'Estatut es va aprovar l'any 2006 i va ser un dels esdeveniments més importants per a la realitat social i política de la Catalunya contemporània.

Unes lletres tremolenques, però convençudes, titulen l'obra: *Estatut de Catalunya 2006*.

A sota, Tàpies hi traça una gran lletra S, símbol de la conjugació entre calma i acció, seny i rauxa, determinació i passió.

Aquests són els principals atributs complementaris del poble català, que Tàpies volia unificar com a símbol en la unitat de l'obra d'art.